

האיפה, ואין עשירית האיפה אחרת באה לו חובה.

ורבי שמעון סבר לה כרבי עקיבא בחדא, ופליג עליו בחדא

סבר לה כרבי עקיבא הפוטר משיח בדלי דלות. ופליג עליה בדלות.

כי לדעת רבי עקיבא, משיח פטור לגמרי מקרבן עולה ויורד, מפני הכלל שכל שאינו מתכפר באחת מהן אינו מתכפר בכלן. ואילו דעת רבי שמעון היא, שכהן משיח נפטר רק מדלי דלות, אך חייב בשאר דרגות הקרבן⁽¹⁾.

שינוי במשנה: לדברי רבי שמעון חייב

פטורין, ומשמע שדינם שוה.⁽¹¹⁾ והיינו, מה בית דין פטורין מכולהון, שחיוכם רק בחטאת קבועה, אף משיח פטור מכולהון, שחיובו רק בחטאת קבועה.⁽¹²⁾

ט-ב ואם כן קשיין רישא וסיפא אהרדי?

ומתריצין: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: לא קשיא.

כאן, בקרבן דלות [תורים או בני יונה] חייב בו המשיח.

כאן בדלי דלות [עשירית האיפה], שפטור ממנה, כמו שדרשו לעיל מהכתוב בחביתין כהן גדול, "זה קרבן אהרן" שרק בחביתין מצינו שכהן משיח חייב להביא עשירית

12. בחק נתן ביאר שהגמרא הוצרכה לדקדק לשון הברייתא שהשוותה דיני משיח ובי"ד, ולא הקשתה מעצם הדין שמשיח פטור, כיון שהיה אפשר לכאר כי אינו פטור אלא מקרבן עולה ויורד, אך הוא חייב בפר כדעת רבי עקיבא, ואם כן אין סתירה לרישא כי יש לומר שברישא מדובר לענין חיובו בפר. ולפיכך דייקה הגמרא שדינו שוה לבי"ד, וכשם שהם פטורין מפר אף הוא פטור הן מעולה ויורד והן מפר, וקשיא מהרישא.

1. כתב החזון איש [ט"ו י"א] שאינו פטור לגמרי מקרבן, אלא שאינו חייב להביא קרבן של דלי דלות, ועליו להשתדל להשיג קרבן של דלות כדי להתכפר בו. שהרי אין מעמדו בעניות ועשירות תלוי בשעת החטא אלא בדעת ההבאה, ולפיכך אינו נפטר מקרבן משום שהיה בעת חטאו במצב של דלי דלות. [ולבסוף הסתפק שמא התורה קבעה לפטור משיח לגמרי אם היה בעת החטא בדלי דלות]. ולכאורה ממה שפיר

11. באור שמח [פ"י ה"ז] העיר על משמעות לשונו של רבי שמעון כאילו רק ככהן משיח מצאנו פרט שפטור עליו, והלא מודה רבי שמעון שבנשיא פטור על שמיעת הקול.

וביאר כי רבי שמעון לשיטתו מצא אופן שהנשיא חייב בו, דסבירא ליה שאם השתנה דינו עד שעת ידיעה פטור, ונמצא כי אם נשבע כהדיוט והתמנה לנשיא, חייב קרבן כיון שאין לו פטור על שבועה זו, אלא שאין לו היכי המצי להשבע, כי אינו מעיד, ולכן נקט שפטור דוקא בטומאת מקו"ק, שהיא פטור גמור. ואם חטא כשהיה הדיוט, ואח"כ התמנה אינו מביא קרבנו. אך בשמיעת הקול חייב אף באופן זה.

וכבר הבאנו [לעיל ח: הערה 13] שבאבי עזרי תלה סברא זו במחלוקת ריה"ג ורבי עקיבא, וכן כתב בחזון יחזקאל, עיי"ש שביאר כי אף שפשיטא הוא שהמלך חייב כקרבנו מקודם שהתמנה, כיון שלא השתנה דינו, הוצרך הרמב"ם להשמיענו שהוא מביא קרבן עולה ויורד, ודלא כריה"ג שפוטר מגזירת הכתוב.

השעיר, ואילו הכהן המשיח מתכפר בדם הפר.

ותמהינן: **אם כן, נשיא נמי אין קרבנו שוה לקהל**, שהרי בשאר ימות השנה מתכפר הקהל בפר העלם דבר של ציבור, ואילו הנשיא מתכפר בשעיר⁽⁴⁾, ואם כן יתמעט הנשיא מקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו כמו הכהן המשיח?

ומתריצין: הכלל לחיוב קרבן עולה ויורד, הוא שצריך שהמתכפר יהיה שוה לציבור **בכפרה דיום הכיפורים**, ואמנם בזה שוה הנשיא לקהל, שגם הוא מתכפר בשעיר של הציבור, ולא בפרו של הכהן הגדול.

המשיח בקרבן עולה ויורד, בשמיעת הקול ובביטוי שפתיים, **אלא שאין כהן גדול משיח חייב להביא קרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו.**

אמר חזקיה: מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב בטומאת מקדש וקדשיו "ונכרתה הנפש החיה מתוך הקהל".⁽²⁾ ודרשינן: **מי שקרבנו שוה לקהל**, דהיינו כל יחיד שמתכפר יחד עם כל הקהל ביום הכיפורים⁽³⁾, הוא זה שחייב במשך השנה כולה להביא קרבן עולה ויורד על טומאת המקדש וקדשיו.

יצא זה, הכהן המשיח, שאין קרבנו שוה לקהל, שהקהל מתכפר ביום הכיפורים בדם

ומרומי שדה, ובהערה 6 נוסף בזה.

3. רש"י לא הזכיר על מה מתכפר עם הקהל ביום הכפורים, ומשמע שמדובר על כפרת שאר מצוות, שהם מתכפרים בשעיר והמשיח בפר. ועל כך מקשה שוב הרי קרבן נשיא שונה מציבור בכל השנה, ומתריצין כי הכוונה להשוותם דוקא ביום כפור, וכדלהלן.

אך הרא"ש הדגיש כי קושיית הגמרא היא לגבי הכפרה ביום כפור על טומאת מקדש וקדשיו, שעל ענין זה בא שעיר העם ביום כפור. ולביאורו צריך להבין כיצד היתה הוה אמינא להקשות משגגת מעשה של נשיא, והרי אין הנידון אלא בכפרת טומאת מקו"ק. וכתירוץ הגמרא, וצ"ע.

4. כך פירש רש"י. והרא"ש הביא שהרמ"ה תמה שהרי לא נשתנה דין נשיא מציבור, והוא מתכפר עמהם בפר העלם דבר, ולכן פירש שהשתנה מן היחידים כשחטא בשגגת מעשה, שאין דינו בכבשה אלא בשעיר.

ולכאורה כוונתו לבאר כן גם לגבי המיעוט במשיח. ולביאורו תירוץ הגמרא הוא, שאין

רש"י בקושיית הגמרא, שהגמרא דייקה כי דין משיח דומיא דבית דין, משמע שהוא פטור לגמרי.

והנה רבי שמעון הוצרך למעטו מחיוב קרבן דלי דלות, אף שמש"ח אינו בא לידי עניות, ואין פטורו בדלי דלות פטורו משאר דרגות הקרבן. ולכאורה צריך לומר שמדובר במשיח שעבר, ודלא כמבואר לעיל [בעמוד א' הערה 7], או שמיעטו אם ארע שהעני, וריה"ג החשיב מצבה זה כמי שלא בא לידי עניות, כי אינו שכיח.

2. חבל אחרונים הקשו, הרי לעיל [1:]: ילפינן מ"לאשמת העם" שמש"ח דינו כציבור, ולפיכך אינו חייב על שגגת מעשה אלא אם יש עמה העלם דבר כמו בציבור. ואם כן למה צריך רבי שמעון לדרוש מ"ונכרתה" ולא דרש כדלעיל, וכיצד נחלקו עליו רבי אליעזר.

ובפתח הבית תירץ כי מ"לאשמת העם" אין ראייה אלא שלא מביא פר, וכאן הנידון לגבי עולה ויורד כהדיוט. ובמגן גבורים צידד שהתרבה משיח מ"ואם נפש", שכולם בכלל נפש. ועיין עוד בחידושי מהרי"ל דיסקין

והיינו שרק הקהל נחשב שוה ליחידים. כי באופן שעשו כולם בשגגת מעשה ללא הוראת בי"ד, כל אחד מהקהל מתחייב בקרבן חטאת בפני עצמו, ולכן הוא מתחייב גם בקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו.

אבל הכהן המשיח, אינו שוה ליחידים בקרבן חטאת, שהרי אנו חייב על שגגת מעשה אלא אם הורה לעצמו, ולפיכך הוא פטור מקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו.

שנינו במשנה: **רבי אליעזר אומר, הנשיא מביא שעיר וכו'** שהיחיד חייב עליהם קרבן עולה ויורד, שכך הוא דין חטאת של נשיא.

אמר רבי יוחנן: לא אמר רבי אליעזר שהנשיא מביא שעיר במקום שהיחיד מביא עולה ויורד, **אלא בטומאת מקדש וקדשיו**, שיש בקרבן עולה ויורד שלה דמיון לחטאת קבועה, **הואיל ונאמר בו** בענשו במזיד כרת **כחטאת קבועה**. וכל עבירה שחייבין על

ופרכינן: **אם כן**, שהמיעוט מלמדנו לתלות את חיוב קרבן עולה ויורד במי שהוא שוה לציבור בכפרת יום הכיפורים, **כהנים נמי** יתמעטו מקרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו, שהרי הכהנים **לא שוו לקהל בכפרת יום הכיפורים**, שהם מתכפרים בפרו של הכהן הגדול, ואילו כל הקהל מתכפרים בדם השעיר!?

ומתצינן: **כהנים שוו לקהל**, נחשבים שוים לכפרת הקהל, כיון שהם מתכפרים עם הציבור בפר העלם דבר **בשאר מצוות דשנה כולה!**

ותמהינן: אם כן, **משיח נמי** כיצד מתמעט, **הא הוא שוה** להתכפר בפר העלם דבר של ציבור כשהורה עם הציבור **בשאר מצוות דשנה?**

אלא, אמר רבא: אימא הכי —

כתוב בטומאת מקדש וקדשיו "ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל", ודרשינן: **מי שחטאתו שוה ליחידים, ומאי ניהו קהל!**

ומדברי רש"י מוכח כי רבי אליעזר חולק על רבי עקיבא ומחייב את הנשיא בקרבן עולה ויורד על שמיעת הקול. וכבר העיר על כך הרש"ש.

ועוד משמע מפירוש רש"י, כי חיוב נשיא בשעיר על טומאת מקדש וקדשיו, הוא מדין קרבן עולה ויורד, ואף קרבן זה מחייב את הנשיא כשיש בעונו כרת. אולם בתוס' רא"ש משמע שהנשיא לא נאמרה פרשת עולה ויורד בטומאת מקו"ק, כי יצא לדון בשעיר בכל דבר שזדונו כרת, ופרשה זו נאמרה רק ליחיד, ומבואר כי חיוב הנשיא בשעיר הוא כחטאת קבועה.

משוים לקרבן היחידים אלא לציבור ביום כפור, ובו הנשיא והציבור שוין בשעיר.

אך רש"י מאין לפרש כן, כי דייק מלשון הגמרא במסקנא "מי שחטאתו שוה ליחידים, ומשמע שכאן עדיין לא דובר בחילוק מיחידים אלא מציבור. ולשיטתו אין הקושיא דוקא מנשיא, שהרי גם יחיד שונה מציבור שהוא בכבשה וצבור בפר. ואכן רש"י הוסיף "ואמאי קתני המשיח לחודיה פטור בטומאת מקו"ק ולא נשיא ויחיד". אולם המהרש"א ביאר שהגמרא לא הקשתה מיחיד, שהרי אם כן למי נאמר חיוב קרבן עולה ויורד, ובהכרח שיחיד חייב אף אם אין קרבנו שוה לציבור.

אלא, מדלא קתני שהמשיח חייב פר על שלשתן, שמע מינה דאטומאת מקדש וקדשיו בלבד קאי רבי אליעזר לחייבו לנשיא בשעיר, משום שזדונו כרת. והטעם שלא אמר רבי אליעזר שמשח מביא פר, כי סבר דמשיח פטור מלהביא פר, אפילו על טומאת מקדש וקדשיו, כיון שרבי אליעזר סובר בזה כרבי שמעון, הפוטר כהן גדול מלהביא קרבן על טומאת מקדש וקדשיו.

אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא: ממאי שרבי אליעזר מחייב שעיר רק בטומאת מקדש וקדשיו ופוטר בה משיח מפר, וכדעת רבי שמעון?

דלמא רבי אליעזר אכולהון קאי ומחייב את הנשיא בשעיר על שלשתן, אף שאין זדונם בכרת, ובמשיח סבר לה כרבי עקיבא, דאמר, משיח פטור בכולן, ולכן לא הזכיר שמשיח מתחייב פר על שלשתן.

אמר ליה רב פפא: ורבי עקיבא עצמו מי פטר ליה את המשיח מפר⁽⁶⁾, והרי אפשר לומר שפטרו רק מקרבן עולה ויורד, אך הוא

זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, מביא עליה הנשיא שעיר, בין אם היחיד מביא עליה חטאת קבועה ובין אם מביא קרבן עולה ויורד, כי זו היא כפרת נשיא על שגגת כרת.

אבל על שמיעת קול וביטוי שפתיים שהם לאו גרידא, ואין המזיד בהם חייב כרת, גם הנשיא מביא עליהן קרבן עולה ויורד⁽⁵⁾.

אמר רב פפא: הכי נמי מפתברא, שלא חייב רבי אליעזר את הנשיא להביא שעיר בכל שלשת העבירות, אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו.

דאי סלקא דעתך רבי אליעזר על כולהון קאמר שהנשיא מביא שעיר, אם כן יקשה, מכדי שעיר הנשיא, וכן פר של משיח, הרי הוא במקום הקרבן שמביא יחיד לחטאת, קאי, ואם נאמר שלדעת רבי אליעזר הנשיא מביא את חטאתו המיוחדת בכל שלשת העבירות, אף על פי שאין בזדונם כרת כבחטאת קבועה, אם כן גם הכהן המשיח יתחייב להביא את פרו עליהן, ואם כן ניתני נמי: משיח מביא פר בשמיעת קול וביטוי שפתיים?!

לא אמרו כן אלא בהוה אמינא, דהיינו כשהיה צד שרבי אליעזר סובר שעל שלשתן מביא שעיר, אמרינן שראוי לומר כן גם לגבי פר לפי רבי עקיבא. אך למסקנא שרבי אליעזר לא אמר דבריו אלא בטומאת מקו"ק שיש בה כרת קבועה, יתכן כי גם רבי עקיבא לא מחייב פר אלא בעוון זה, ואיך הוכיח רש"י שרבי עקיבא מחייב פר.

ועוד הקשה, הרי דרשינן [לעיל ח.]. לאשמת העם, הרי משיח כציבור, וכיון שבי"ד פטורין על טומאת מקו"ק איך יתחייב משיח פר על עוון

5. כך פירש רש"י, וסבר שמביא עולה ויורד ואינו נפטר לגמרי מקרבן, וטעמו נראה, כי נשיא יצא מכלל יחיד להביא שעיר בחטאתו, אך היינו כן במצוה שזדונה כרת. אבל בשאר עוונות דינו כיחיד, ומתחייב בקרבן עולה ויורד כיחידים.

6. רש"י [על המשנה לעיל ח:]: כתב, שרבי עקיבא אינו פוטר את המשיח מפר בעוונות שהיחיד חייב עליהן עולה ויורד, וסיים "כדאמרינן בסוף פירקין".

ותמה הגרעק"א [שו"ת ר"ט] הלא בסוגיין

צריך להביא את פרו המיוחד לחטאתו?!?

(7) ותו לא מידי, ושוב לא יקשה לך דבר!

אמר רבי יוחנן: מודה רבי אליעזר המחייב נשיא להביא שעיר על טומאת מקדש וקדשיו, שאין כל אדם ואפילו נשיא מביא אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו. כי אף על פי שנאמר בה כרת כבחתא קבועה, והנשיא מביא עליה שעיר שהוא חטאתו הקבועה, מכל מקום, כיון שהיחיד אינו

ואם כן, חוזרת הראיה ממה שלא אמר רבי אליעזר שמשח מביא פר על שלשתן. כי גם בנשיא לא חייב שעיר בשלשתן, אלא רק על טומאת מקדש וקדשיו שזדונה בכרת. [ואילו המשיח אינו מביא עליה פר, כיון שסובר כרבי שמעון הפוסט משיח מטומאת מקדש וקדשיו].

בחטאתו הקבועה בפר, ככל חייבי כריתות שוגגין.

אולם הרא"ש תמה מנין לרש"י לחייבו בפר, והרי משיח הוקש לציבור, וכשם שבי"ד פטורין לגמרי על שלשת עוונות אלו, גם משיח לא יביא לא עולה ויורד ולא פר. ולכן נקט את גירסת ספרי ספרד שהשמיטו את תשובת רב פפא לרב הונא, ונמצא למסקנא שרבי עקיבא פוסט משיח לגמרי.

דעת רבינו תם [בתוס' שבועות יט.]. שגם באופן שנפטרים מקרבן עולה ויורד, [כגון בעולם מקדש], נשאר חיוב חטאת קבועה על שגגת כרת. ותוס' שם חולקים וסוברים כי כל שיצא מכלל חטאת קבועה לדון בעולה ויורד, אינו חוזר להתחייב חטאת קבועה. ולפירוש רש"י בסוגיין לכאורה מוכח כרבינו תם, שהרי רבי עקיבא פטר משיח מעולה ויורד וחייבו בפר, אך לדברי תוס' הרא"ש משמע דמסקינן כתוס' שנפטר לגמרי.

אכן, מדברי רבי אליעזר שחייב נשיא בשעיר על טומאת מקדש וקדשיו, מוכח לכאורה כרבינו תם שמחייב חטאת קבועה אף בדבר שיצא לדון בעולה ויורד. ובחזון יחזקאל [סוף פ"ק דשבועות] כתב תוס' יבארו טעמו כדברי תוס' הרא"ש כאן, שכתב כי נשיא לא היה בכלל חייבי חטאות יחיד על כרת, שהרי יצא להתחייב

זה. [וזו קושיה הרא"ש בסוף ד"ה אמר, עי"ש]. אכן מסוגין מוכח כי לא דרשינן מלאשמת העם לפטור משיח מעולה ויורד, שהרי אילו רבי אליעזר מחייב שעיר בשלשתן, גם לרבי עקיבא מביא בכלן פר, אף שציבור פטורין. ובהכרח שהשוואה בין משיח לציבור היא רק לגבי חיובו בפר בתורת חטאת קבועה, אך אינה מתנאי החיוב של פר העלם דבר, ולפיכך כשחייב בפר על עוון שחיובו עולה ויורד, אין צריך שישוה לציבור. ומישבת הקושיה השניה.

ולפי זה, רבי עקיבא שחייב פר בעולה ויורד, ועל כרחק סבירא ליה שדין פר הבא מחמת חיוב עולה ויורד, חלוק מדין פר הבא מחמת חטאת, ואם כן מסתבר שהוא מחייב פר בשלשתן. ונמצא כי קושיית הראשונה של הגרעק"א תלויה בפירושי רש"י והרא"ש [בהערה הקודמת]. כי להרא"ש מסתבר לומר שרבי עקיבא מחייב בשלשתן פר משום קרבן עולה ויורד, וכמבואר. אך לרש"י עדיין קשה, שהרי כשם שרבי אליעזר מחייב פר אפילו בעולה ויורד כיון שזדונו בכרת, יתכן לומר שגם רבי עקיבא מחייב כך בטומאת מקו"ק משום שזדונו בכרת, ומנין שמחייב בשלשתן.

7. כך גרס ופירש רש"י, וסבר שלא נפטר אלא מקרבן עולה ויורד, אך הוא חוזר להתחייב

מביא עליה אלא קרבן עולה ויורד, נחשבת חטאתו כאינה קבועה, ואין מביאים אשם תלוי מספק!⁽⁸⁾

תנא קמיה דרב ששת: אשם תלוי בא על טומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמר בו כרת בכחטאת קבועה.

שלא התמעט מפרשת טומאת מקדש, אלא שלא הוזכר בו חיוב עולה ויורד ושב לחטאת קבועה. ודעת רבי אליעזר כי פרשת עולה ויורד לא נאמרה לנשיא לגבי טומאת מקדש וקדשיו, ואינה אלא להדיוט שקרבנו בעשירות בכשבה, וכן משמע בתוס' רא"ש הנ"ל. כי החילוק בקרבן חטאת רק בשבועות העדות וביטוי, אך בטומאת מקו"ק שיש בה כרת דין הנשיא בחטאת קבועה של שער, ולא נאמר לו כלל עולה ויורד בעוון זה.

אולם הגרעק"א [בשו"ת ח'] ביאר כי חטא טומאת מקו"ק יצא מכלל חטאת קבועה, מפני שהוא מתעסק ואינו יודע כלל בחטאתו. ומתעסק נחשב כעושה עבירה, אלא שאינו מתחייב עליה חטאת קבועה, אלא די לו בקרבן עולה ויורד, והיינו טעם תוס' שחלקו על רבינו תם. ותמה החזו"א כיצד לביאורו יתחייב נשיא חטאת קבועה, והלא מתעסק בלבד הוא.

ויתכן שאין כוונת הגרעק"א שמתעסק אינו מתחייב חטאת כי אם עולה ויורד. אלא שהתורה חייבה עולה ויורד אף על מתעסק, והיינו שאין מתעסק פטור אלא בחטא שחטאתו קבועה, אבל בחטא של עולה ויורד גם מתעסק חייב, ולפיכך נשיא מתחייב בעוון זה חטאת קבועה. ואף שהגרעק"א ביאר ביסודו את טעם תוס' שפטור לפי רבי עקיבא בהעלם מקדש אפילו מחטאת קבועה, משום שהוא מתעסק, אין הנידון דומה לנשיא, כי לר"ע לא נאמרה הפרשה בהעלם מקדש, ולכן פטור לגמרי אבל נשיא שחטא בחטא זה מתחייב עליו חטאת קבועה.

8. רש"י פירש שנשיא אינו מביא אשם תלוי כיון שהשער הבא על טומאת מקו"ק אינו נחשב

בשעיר, וממילא לא יצאה בו טומאת מקו"ק לדון בעולה ויורד, ונשאר דינו להביא שער. ואינו דומה לכל יחיד שאם יצא דינו באיזה עוון להתחייב עולה ויורד, שוב אינו מתחייב עליו חטאת קבועה.

ובמנחת ברוך [ט'] הקשה על רבינו תם מדברי ריה"ג שפטר את הנשיא לגמרי, משום שאינו בא לידי עניות. ואמנם צריך לבאר במה חולק ריה"ג על רבי עקיבא שחייב את המשיח חטאת קבועה, אף שפטרו מעולה ויורד כי אינו מתכפר באחת מהן.

ובקהלות יעקב [ט'] כתב שרבינו תם סבר כי רק העלם טומאה יצא לדונו בעולה ויורד, וחלוק ממנו חיוב הקרבן על העלם מקדש, שהוא בא על פשיעה בהעלם אחר, והעלם זה לא יצא מעולם מהכלל, ושייך בו חטאת קבועה. ולפיכך ריה"ג פטר את הנשיא לגמרי, כי סובר שאף העלם מקדש בעולה ויורד, ואם כן, משיח יצא כולו בעולה ויורד, ואינו בכלל חטאת קבועה. ולדבריו צריך לומר שרבי עקיבא חייב משיח בחטאת קבועה רק בהעלם מקדש, וזה דוחק גדול, וכן יקשה עדין על רבי אליעזר שמחייב נשיא שער.

ולפיכך מסתבר לומר כמבואר לעיל [עמוד א' הערה 7], שלריה"ג נשיא פטור מעצם הקרבן, כי התמעט הגברא מחיובו. ולכן אינו מתחייב על עונו בחטאת קבועה, כי לא חל עליו כלל חיוב עולה ויורד, ואינו נחשב כיוצא מן הכלל לדונו בעולה ויורד, כיון שמעולם לא התחייב בו.

אך לרבי עקיבא אין מיעוט על עצם החיוב, אלא שאינו יכול להביא קרבן, כיון שאינו באחת מדרגות הקרבן, ולפיכך מתחייב בחטאת קבועה תחתיו. והוא הדין בהעלם מקדש לרבינו תם,

והאמר רבי יוחנן, מודה רבי אליעזר שאין מביא כל אדם אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו.

ומסקינן: קשיא!

אמר ליה רב ששת: דאמר לך, מני? — רבי אליעזר היא, דאמר הואיל ונאמר בו כרת כבקבועה לפיכך מייתי נשיא שעיר עליה!

ומקשינן: וכי אפשר לומר שרבי אליעזר אמר כך?

הדרן עלך הורה בהן משיח

חטאת קבועה על העלם טומאה. ולפי המבואר בהערות הקודמות, לא יועיל ביאור אלא לדעת הרא"ש ששעיר הנשיא נחשב כחטאת קבועה, ובכל זאת אינו מביא אשם תלוי, כי הקילה בו תורה בהעלם טומאה, ולפיכך גם היחיד אינו מביא בהעלם מקדש אף שחטאתו קבועה לר"ת. אבל לדעת רש"י, שנקט כי שעיר הנשיא בא כקרבן עולה ויורד, ולכן אינו מביא אשם תלוי, אין ראייה שגם במקום חטאת קבועה יביא אשם תלוי. ועיין עוד בקהילות יעקב. ואכן הרא"ש ביאר שנשיא אינו מביא אשם תלוי אף שחטאתו קבועה, כיון שאשם תלוי נאמר לכל ישראל, וכשם ששאר הציבור אין מביאין אותו בטומאת מקו"ק הוא הדין למשיח. אך פרשת עולה ויורד נאמרה לישראל ולא למשיח ולכן הוא מביא חטאת קבועה, והיינו שאשם תלוי בא מפני החטאת, וצריך שתהא חטאת הקבועה בכל אופני החטא. אך לרש"י הוקשה רק למה אינו מביא מפני שיש בו כרת, ולפיכך השיב שאינה חטאת קבועה ממש, ומה שאינו מביא עולה ויורד הוא מפני עשירותו, ובמקום שאין חטאת על הכרת, אין אשם בא במקומה.

ממש כחטאת קבועה. וצריך ביאור במה שונה חטאתו זו מכל חטאותיו, שמביא שעיר כחטאת קבועה.

ובפשטות ניתן לומר כי כיון שנחשב מתעסק בחטא זה, [כמבואר לעיל], אין לנו לחייבו אלא במה שחידשה התורה, ולא באשם תלוי. אך אין זה טעמו של רש"י, וגם לעיל [ח:]: למדו מ"ואשם ואשמו" לפטור בטומאת מקו"ק, ולא אמרו כי מתעסק הוא.

עוד צריך לבאר למה נחלקו בדין נשיא לפי רבי אליעזר, ואילו בהדיוט שנינו בריש כריתות שאינו מביא אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו מפני שהיא כעולה ויורד, והרי לפי רבינו תם גבי בהדיוט יתכן שיביא חטאת קבועה בהעלם מקדש, וכבר הקשה כן המנחת ברוך [שם], והוסיף לתמוה למה ב"ד אין מביאין פר על העלם קודש, והרי לעיל [ח:]: אמרינן שכל עון שהיחיד מביא עליו חטאת קבועה צבור מביאין עליו פר.

ולפיכך ביאר החזו"א [ט"ו ט'] שעל ספק טומאת מקו"ק אין מביאין אשם תלוי, לא יחיד ולא נשיא, ואין ב"ד חייבין פר, מפני שהקילה התורה בעוון זה לגבי קרבן יחיד, שלא חייבה

פרק כהן משיח

מתניתין:

כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשוחותו, (9) וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו

כהן משיח מביא פר, כאילו הוא עדיין משיח, והנשיא מביא שעיר, כמו שמביא בשעה שהיה נשיא. (10)

משיח שעבר ממשוחותו ואחר כך חטא, וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא, דינם חלוק:

כהן משיח מביא פר, כי למרות שעבר מכהונתו דינו נשאר כמשיח. ואילו הנשיא לאחר שעבר מנשיאותו מביא כשבה או שעירה, כי דינו כהדיוט. (11)

בין החטאים המחייבים את קרבנות ההדיוט והנשיא, והמשיח, וכלם מביאים על שגגתם, [אלא ששגגת הכהן המשיח היא רק עם הוראה], וכל החילוק הוא בסוג הקרבן שעליהם להביא על שגגתם, אם פר או שעיר, או כבשה ושעירה. [וכמבואר בארוכה בספר המצוות שורש ז'], ולכן היתה הוה אמינא לומר שסוג הקרבן תלוי בזמן הבאתו כמו שמצינו בקרבן עולה ויורד שהחייב חל בעת החטא, אבל סוג הקרבן תלוי במצבו בזמן הבאתו ועל כך מגלה הפסוק שאין חיוב פר של משיח אלא אם חטא בהיותו משיח, אבל גדר החיוב נשאר כמו הדיוט, אלא שלא התחדש סוג קרבן של פר אלא בחטא של משיח. ונשיא. [ועיין להלן י. הערה 5].

11. הרמב"ם בפירושו המשנה ביאר את טעם החילוק בין משיח שעבר לנשיא שעבר, שמשיח נמשח בשמן המשחה ואינו מבטל מעשהו, ואין הבדל בינו לכהן גדול משמש אלא בעבודה בלבד. אבל נשיא אין לו גדולה אלא כשנעשית מצוותו, וכשבטל ענין זה הרי הוא כהדיוט. וכוונתו כי גם מלך שנמשח אינו מביא שעיר אחר שעבר, כיון שאין דין הנשיא תלוי במשיחה אלא במינויו לצוותם על העם, אך משיח תלוי רק במשיחה, שהרי מרובה בגדים אינו מביא פר,

9. רש"י [במשנה הבאה] והרא"ש [כאן] פירשו שמשנתנו דלא כרבי שמעון, שהרי לפי רבי שמעון מביא פר רק באופן שנודע לו שחטא קודם שעבר, אך אם נודע אחר שעבר, פטור. ובמשנתנו שנינו בסתמא שמביא פר אחר שעבר. אולם הרע"ב פירש במשנתנו לגבי משיח שלא הספיק להביא קרבנו עד שעבר ממשוחותו, ומשמע שמדובר כשנודע לו לפני שעבר, ובאופן זה גם בנשיא לא נחלק רבי שמעון שהוא חייב, כי הידיעה והחטא היו שתיהן בשעת חיוב.

10. הרמב"ם [בפירושו המשנה ובפט"ו ה"ו] והרע"ב כתבו שמביא שעיר משום שנאמר על חטאתו אשר חטא, ודרשינן בשעת חטאתו הוא מביא. ותמה התוס' יו"ט הרי פסוק זה נאמר במשיח שחטא אחר שעבר, ולא בנשיא.

ובתחילה צידד ליישב, שכוונתם לפסוק האמור בנשיא "או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא את קרבנו", ודרשו, כאשר חטא רק מביא קרבנו. [ועיין מלאכת שלמה]. אכן הסיק, שאין צריך ללמוד דין זה מקרא דסברא היא שיביא כנשיא, כיון שחטא קודם שעבר. ואמנם תימה היא על הרמב"ם, שהרי גם לולי הפסוק אי אפשר לשנות את החיוב שחל עליו קודם שעבר. ולכאורה מוכח מדברי הרמב"ם שאין חילוק

גמרא:

שמביא פר. כי דין זה נדע בקל וחומר, ממה שמביא פר על חטאו שעשה אפילו אחר שעבר ממשיחותו.

אלא, משום דקתני גבי נשיא, שאם חטא ואחר כך עבר מנשיאותו, מביא קרבן כנשיא.

ובנשיא יש בכך חידוש, כי יש בו חילוק אם חטא לפני שהעבירוהו מנשיאותו, ובין אם חטא לפני כן, דכיון דעבר מנשיאותו ואחר כך חטא, כהדיוט מייית. ולכן צריך להשמיענו בו שאם חטא ואחר כך עבר מנשיאותו, עדיין דינו כנשיא.

הילכך, מביא התנא, אגב ששנינו לגבי

והוינן בה⁽¹²⁾: השתא יש לומר, מאחר שאמר התנא בסיפא דמתניתין, כי אפילו אם עבר המשיח ממשיחותו, ואחר כך חטא, הרי הוא מביא פר כאילו הוא עדיין משיח.

אם כן יקשה: וכי באופן שחטא בשעה שהוא משיח ואחר כך עבר ממשיחותו, האם צריכא למימר שמביא פר? הלא קל וחומר הוא שמביא פר!

ומתריצין: לעולם לא הוצרך להשמיענו דין משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו,

אבן שם תמה על כך ממשנתנו, שהרי מביא קרבן גם אחר שעבר.

ותירץ הגר"ח [בחידושי הגר"ז זכחים יח]. שמסתלק רק ממניו לענין לבישת שמונה בגדים, כי מיניו בפה ניתן לסלק בפה, אך קדושתו מפני שנמשח בשמן המשחה אינה פוקעת, ולכן מביא פר. וכן מפורש גם בחתם סופר [יו"ד ה'].

אולם החזו"א [ט"ו י"ג] נקט כי סילוק בפה מועיל להפקיע אפילו קדושת כהן שנמשח בשמן המשחה, ואינו מביא פר אלא כהן שעבר מחמת מום או זקנה, וביאר שהמשיח מביא פר משום גדולתו כנשיא, ואינה מועלת לו כשעבר אלא אם קדושתו נשארה עליו, ולא כשסולק ופקעה קדושתו. ועיין בדף י'. הערה 1.

12. רש"י ביאר את קושיית הגמרא בשני אופנים, ובבאר שבע כתב שאין ביניהם הבדל בגירסא, וביאר את כוונתו כך: הלשון השני שהאריך בה רש"י מפרש שקושיית הגמרא היא מכח קל וחומר, שאם עבר ואחר כך חטא מביא פר, כל שכן שאם חטא קודם שעבר שמביא פר. אך לשון ראשון דקדק מלשון הגמרא "השתא

ולכן גם כשעבר ממשיח להביא פר מפני שנמשח. ועיין במאירי [לקמן יא]. שנשיא הוא תואר למי שחייב שיעיר של שגגתו, אך תואר מלך נשאר לו שם כשאר שומעין לו, אלא שאז אינו מביא שיעיר אלא כהדיוט, כי יש עליו רשות חוץ מה' אלוקיו.

ובגבורת ארי [יומא יב]: ובטורי אבן [מגילה ט]: כתב שהחילוק בין כהן לנשיא הוא שמשיח קדושתו גורמת את השינוי בקרבנו, שהרי מזין דמו בפנים, ולכן אין דינו משתנה כשעובר, כי קדושת הגוף לא פקעה בכדי. אבל נשיא גדולתו גורמת את שינוי קרבנו, שהרי נעשה בחוץ כשל הדיוט, ולפיכך כשיורד מגדולתו שב להיות כהדיוט.

וראה בקרן אורה [י]. שהביא שני הטעמים, וכתב שנפקא ביניהם לרבי מאיר המחייב מרובה בגדים בפר [להלן יב], שלדעת הרמב"ם כשעבר יביא כהדיוט כי לא נמשח. אולם לטעם שקדושתו לא פקעה, הרי לרבי מאיר קדוש הוא, שהרי קרבנו נכנס לפנים, ואף אם עבר יביא פר. והנה בתוס' ביומא [יב]: הוכיחו מירושלמי שכהן גדול מתמנה בפה ומסתלק בפה, ובטורי